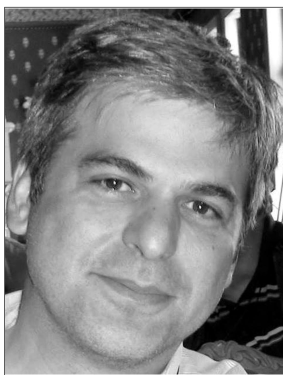

DÂND TÂRCOALE MARII UNIRI DE LA 1918: CU*DONUTS* ŞI *SODA POPS*

Mircea PLATON

Învârtindu-se în jurul marilor momente ale istoriei noastre ca vânzătorii ambulanţi de *donuts* și *soda pops* prin tribunele stadioanelor, mulţi au fost cei care și-au construit, în România fără criterii a ultimelor decenii, mănoase cariere de filosofi, istorici, sociologi, analiști politici, mă rog, de guru. Din categoria gogoșilor frumos aliniate în tavă și asortate cu „topingurile" de rigoare fac parte și cărţile lui Lucian Boia, om care chinuie istoria României de decenii bune, în aplauzele tuturor ignoranţilor snobi și ale unor istorici din generaţiile mai tinere care au crescut cu obișnuinţa discursului pe linie, nu sovietică, ci EUropeană, care cere să „demitizăm"/bagatelizăm cu orice preţ orice ţine de statul naţiune. Tot. Proiectele de cercetare ale acestor echipe de tineri istorici se fac pornind de la premisa majoră a „demitizării". Apoi se caută subiectul, adică ţinta: statura lui Ștefan, buzele lui Decebal, izmenele lui Badea Cârţan, buzduganul lui Mihai Viteazul, ochelarii Ecaterinei Teodoroiu, ibovnicele lui Daniil Sihastru, partidele de concină ale lui Alecsandri, orice. În mod ciudat, scepticismul demitizator al acestor istorici se oprește în pragul prezentului. Deviza lor pare a fi: „despre morţi, numai de rău". Amanta cumsecade a unui vodă de acum două sute de ani e, în ochii lor, un semn de mult mai mare și cinică decădere a neamului (care deci nici nu există ca atare, ci e o pură invenţie a „pășuniștilor") decât cadâna ministru de astăzi. Despre președinţii tiranici contemporani cu noi și curtea lor de fufe și escroci, numai de bine, că, nu se știe, de unde nu curge, pică: un post de ambasador, director de institut șamd. Dacă oamenii normali idealizează trecutul și sunt mai critici faţă de prezent, acești oameni frumoși teleportaţi printre noi direct din viitor devin din ce în ce mai urâţi pe măsură ce se afundă în ceea ce pentru ei sunt junglele trecutului ca niște Kurtz-i clonaţi pentru care istoria e „inima întunericului", iar tot ceea ce nu s-a întâmplat încă, inclusiv promisiunile mincinoase ale tiranilor contemporani, e o epocă de aur. Istoricii cu polarităţile schimbate abolesc istoria. Așa-zisa „școală Boia" e un soi de Triunghi al Bermudelor istoriografic care înghite părţi întregi din istoria noastră, un fel de *Ghostbusters* ridicoli care combat Sfinxul din Bucegi, buricul generator de fantasme bubulice, cu ajutorul unui mega-bortex, în care totul dispare înșurubat.

Ultima înșurubare de acest fel e *În jurul Marii Uniri de la 1918. Naţiuni, frontiere, minorităţi* (București: Humanitas, 1918). Cartea e o combinaţie de truisme istoriografice – date pe care le știe toată lumea și statistici conspectate sârguincios din câteva cărţi străine – cu erori flagrante de interpretare, afirmaţii de o suficienţă nesusţinută de nimic, și reproduceri color ale unor hărţi etnografice și politice din Belle Époque. Hărţile sunt foarte frumos imprimate de harnicii și pricepuţii lucrători din colectivul tipografiei Monitorul Oficial R.A. Altminteri, cartea e un festival al veseliei, un bâlci cu Boia de post de Mr Magoo istoriografic, care dă mereu în gropi, de unde emerge mormăind ceva ininteligibil în chip de explicaţie.

Concluzia cărţii lui Boia e următoarea: „Calea europeană nu înseamnă revenirea la vechile frontiere, ci, ca ţel final, dispariţia frontierelor și transformarea Europei dintr-un continent până nu demult conflictual într-o casă în egală măsură primitoare pentru toţi" (123). Așadar ţelul cărţii pare a-l desemna pe Boia drept un soi de John Lennon

al eseisticii pseudo-istoriografice, un om care visează la abolirea tuturor identităţilor (ce mai rămâne din identitate fără determinare, adică fără limite?). Dar, în acelaşi eseu, tot Boia ne indică şi ce anume s-ar întâmpla în cazul în care istoria va merge în direcţia visată. Astfel, dacă „integrarea europeană va merge până la capăt" (şi Boia, după cum o dovedeşte ultimul pareagraf al cărţii, citat mai sus, vrea acest lucru) „s-ar putea ca, într-un viitor nu prea îndepărtat, concepte precum 'naţiunile' şi 'minorităţile' să cadă în desuetudine […]. Va veni poate ziua când va exista o unică naţiune europeană, alcătuită numai din minorităţi. La scara întregului continent, românii nu vor reprezenta nici măcar cât reprezintă astăzi minoritatea maghiară în raport cu întreaga populaţie a României. Germanii vor fi cei mai numeroşi, dar, şi ei, tot o minoritate. Dacă nu cumva va avea câştig de cauză scenariul 'celălalt': o Europă islamizată! Sau, cine ştie, un cu totul alt scenariu, care nici prin gând nu ne trece" (115-16). Lucrurile despre care nu se poate vorbi e mai bine să fie trecute sub tăcere, vorba lui Wittgenstein. Boia, care în prealabil menţionează că „Occidentul s-a umplut de minorităţi de tot felul, venite de pe întregul glob", pare a înclina retoric balanţa în favoarea Europei cu minorităţi locale/istorice dominate numeric de minoritatea mai mare şi mai civilizat-binevoitoare, germanică.

În fine, e dreptul domniei-sale să militeze pentru ce vrea. Nu voi face precum discipolii domnieisale, care, ori de câte ori recenzează un op care se abate de la linia „demitizatoare", în loc să analizeze ce realizează acea lucrare între limitele şi în paradigma asumate, scriu arţăgos despre faptul că respectiva carte se abate de la linia „demitizatoare", de parcă oamenii „demitizării" (de fapt ai celor care fac din istoriografie slujnica disciplinelor conexe, precum studiile culturale sau de gen) ar deţine ultimul cuvânt în materie de istorie. Dacă scrii empatic despre elitele secolului al XIX-lea, oamenii „şcolii Boia" vin şi îţi trag imediat în cap cu memoriile medicilor care arătau că în sate era holeră sau cu nu ştiu care politician care a avut amantă şi juca la ruletă, ca şi cum parte din misterul vieţii omeneşti şi deci şi din complexitatea istoriografei care o reflectă nu e tocmai convieţuirea acestor contraste; ca şi cum întreg trecutul ar fi doar un lung şir de nimicnicii. Singurii pentru care trecutul era atât de întunecat au fost doar marxiştii primitivi care au dominat istoriografia din România anilor '50-'60, cei care îi reproşau lui Platon că era reacţionar şi nu admitea teoria materialismului dialectic sau lui Mihai Viteazul că nu era conştient de lupta de clasă. Normal e, când discuţi o carte, chiar dacă nu eşti de acord cu premisele ei majore, să o discuţi între parametrii daţi, să o analizezi văzând ce şi-a propus autorul şi ce a realizat între limitele sale conceptuale. Apoi poţi înregistra şi dezacordul tău, o poţi raporta şi la paradigma care te interesează pe tine, dar nu transformi întreaga recenzie într-o lungă predică despre ticăloşia celui care a avut nefericita idee de a se abate de la mica ta ortodoxie.

De aceea, voi încerca să văd ce anume a reuşit să facă Boia între limitele discursului său, pro-integraţionist. Nu discut neapărat meritele acestui proiect, care mi se par nule, ci discut cum anume îşi apără Boia teza, cu câtă ştiinţă de carte, cu ce arme. Puţină şi sărace, din păcate.

De exemplu, unul dintre argumentele preferate ale demitizatorilor a ceea ce numesc ei „naţionalismul istoriografic" e cel al naturii contingente a istoriei, al caracterului ei aleatoriu, influenţat de diverşi factori. Popper e citat deseori aici, cu lucrările lui împotriva „istoricismului", adică a teleologiilor istorice care presupun un scop final al istoriei, un ţel către care istoria se îndreaptă ineluctabil fie sub presiunea forţelor economice (aşa cum e teleologia marxistă), fie sub cea a Providenţei (aşa cum e istoriografia creştină de tip Bossuet sau cea naţionalistă de secol 19, dominată de mesianism/providenţialism naţional). Istoria nu e simplă depănare a unui fir, ci ţesătură din mai multe fire: realităţi economice, politice, culturale, intelectuale, religioase, omeneşti, lingvistice. Istoria nu se desfăşoară, ci se face. Cu alte cuvinte, existenţa istorică a unei entităţi (fie ea stat naţional sau imperiu) nu o legitimează ontologic, ci e o simplă stare de fapt. Or, date fiind aceste idei anti-teleologice, ceea ce mi se pare ciudat la Boia e tocmai istoricismul lui, credinţa lui în faze, etape şi un „sens" al istoriei. Iată, de exemplu, Boia scrie: „În ansamblu însă, trebuie constatat că istoria a intrat la un moment dat în faza emancipării naţiunilor şi a

alcăturii statelor naţionale. România s-a înscris în curent. A mers în sensul indicat de istorie" (16). Statele naţionale nu constituie, scrie Boia, „ultimul cuvânt al istoriei", ci doar „faza istoriei în care ne aflăm" (91).

Conform acestei logici, altminteri combătute de gânditorii democrat-liberali care susţin ideile lui Boia referitoare la minorităţi şi naţionalism, orice poate fi justificat prin necesitatea de a te alinia mersului sau chiar marşului istoriei. Cine refuză „marşul" istoriei ajunge la „coşul" ei „de gunoi", după câte îmi amintesc din literatura istoriografică pe care probabil că a frecventat-o Boia în anii de ucenicie. Faptele şi actele istorice capătă o validare ontologică greu de supus cercetării istoriografice de vreme ce nu sunt decât manifestarea unor necesităţi, deci a unor realităţi ascunse, în desfăşurare. Libertatea şi, odată cu ea, responsabilitatea dispar în faţa determinismului orb. Pot înţelege legătura dintre lectura prezentist-teleologică a istoriei, în ambele ei variante denunţate cândva savuros de J.C.D. Clark drept „Old Hat" (Whig/Liberală) şi „Old Guard" (Marxistă), cu integrarea europeană până în prăsele a lui Boia, dar mă întreb dacă îşi dă cineva seama de situaţia paradoxală în care se află un demitizator automistificant, adică cineva care vrea să demistifice istoria în numele propriilor mistificări şi al sensului impus de ele.

Chestiunea teleologhisirii istoriografice a lui Boia mă duce înspre o altă poziţie a cărei falsitate e vrednică de admirat. Înţeleg că Boia e un EUropean convins, atât timp cât EUropa se reconstruieşte în spiritul minorităţii majore, adică al culturilor germanice, dar nu înţeleg de ce Boia se încăpăţânează să nu admită că au existat naţiuni încă din Evul Mediu. Aici, de dragul de a-l ironiza pe un medievist contemporan, probabil că e vorba de Ioan Aurel Pop, Boia comite o gafă istoriografică de proporţii când scrie: „Îi vedem acum pe unii dintre aprigii susţinători ai unităţii dacice sau ai 'naţiunii române medievale' (unica naţiune identificabilă până acum în Evul Mediu) cum tocmai sunt pe cale să demaşte un complot..." (10). Boia are voie să-şi susţină cu argumente teza conform căreia naţiunea română nu a existat în Evul Mediu. Dar în momentul în care e de părere că naţiunea română ar fi, dacă ar fi existat, singura naţiune medievală, cu alte cuvinte în momentul în care găseşte absurd conceptul de naţiune medievală, domnul Boia dovedeşte că ar putea să-şi susţină cu argumente teza pentru că e ignorant în materie de istoriografie. Altminteri, ar fi ştiut de numeroasele lucrări despre naţiunile medievale, ba chiar şi despre naţiunile (statele-naţiuni adică) antice (precum Armenia sau Israel) semnate de Colette Beaune, Adrian Hastings, Anthony D. Smith, Jonathan C.D. Clark, Patrick Wormald, Susan Reynolds, Catherine A.M. Clarke, James Campbell şi alţii. Boia ignoră biblioteci întregi referitoare la istoria naţiunii în epoca premodernă, iar obstinaţia lui în această privinţă mi-o pot explica doar în două feluri. Ori, din moment ce visează la o EUropă unită a unor naţiuni-minoritare dominate de majoritatea relativă a naţiunii-minoritare germane, Boia nu admite existenţa medievală a naţiunilor pentru că naţiunea germană era fragmentată politic în Evul Mediu, deci nu forma un stat naţiune precum Franţa sau Anglia, şi atunci trebuie să aşteptăm secolul al XIX-lea când, de vreme ce atunci s-a operat unitatea politică a naţiunii germane, s-au deschis şi zăgazurile conceptuale ale imaginaţiei istorice a lui Boia pentru toate naţiunile. Ori Boia împărtăşeşte cu marxiştii înţelegerea naţiunii, pe care o leagă de dezvoltarea pieţei interne de care avea nevoie burghezia „în ascensiune", fenomen care iarăşi s-a petrecut în secolele XVIII-XIX, adică atunci când plasează Boia formarea naţiunilor. La altceva nu mă pot gândi în chip de explicaţie. Oricum ar fi, *offside*-ul istoriografic al lui Boia e mare. Nu înţeleg de ce istoria teleologică şi prezentistă pe care o practică nu s-ar împăca şi cu naţiunile medievale. În schema evoluţionistă pe care ne-o propune, nu văd cu ce anume ar fi stânjenit o mână de naţiuni medievale luminosul viitor EUropean. La urma urmelor, dacă tot e să gândim progresist, cu cât naţiunile au apărut mai demult, cu atât ar putea fi considerate mai desuete, nu e aşa? Dar Boia probabil că refuză acest gând pentru că se teme de rădăcini, de vechimea lucrurilor care au rădăcini. Cu cât mai recente, cu cât mai plastice, mai artificiale, cu atât mai uşor de aruncat la „coşul de gunoi al istoriei" sau de reciclat în naţiuni civice (bune), opuse naţiuni-

lor etnice (rele).

Că așa stau lucrurile ne-o sugerează și modul „pan and scan”, claustrofobic, în care Boia editează ideile lui Renan pentru a-l putea cita ca apostol al naţionalismului civic, opus naţionalismului etnic. Iată ce spune Boia: „Definiţia franceză a naţiunii find politică, și nu etnică (‘naţiunea e un plebiscit de fiecare zi’, spunea Ernest Renan), alsacienii au putut deveni francezi prin propria alegere…” (25). De fapt, definiţia politică sau civică a naţiunii își are originile în legiuitorii Revoluţiei Franceze, cu aproape un veac înainte de discursul lui Renan, legiuitori ai unei Revoluţii pe care același Boia o invocă mereu în cărţi precum *Două secole de mitologie naţională* pentru a ne demonstra pericolele naţionalismului și ale războaielor purtate în numele lui. O înţelegere civică sau politică a naţiunii au exersat și sovieticii, care nu au fost tocmai niște porumbei ai păcii.

Invocat de Boia, Ernest Renan ne apare ca un duh care bate sec în masă pentru a da răspunsuri regizate întrebărilor unui spiritist impostor. De fapt, restaurat la adevăratele lui dimensiuni, și nu citat trunchiat după model sovietic, Renan era cât se poate de etnic în înţelegerea naţiunii. În conferinţa *Qu'est-ce qu'une Nation?* (ţinută la Sorbona în 1882 și din care citează Boia frântura de mai sus), Renan e un susţinător al existenţei naţiunilor medievale. El afirmă că, după căderea Imperiului Roman și a Imperiului lui Charlemagne, Europa îi apare ca fiind împărţită în naţiuni[1]. Renan atrăgea atenţia că omul nu e un „sclav” al „direcţiei munţilor”, al cursurilor de apă, al religiei sau al rasei și că o naţiune e rezultatul „conștiinţei morale” a unui mare ansamblu uman. Această conștiinţă morală are două dimensiuni fundamentale: memoria unui trecut comun și voinţa de a continua valorificarea acestei moșteniri spirituale. Formarea statului naţional nu e o întâmplare pentru Renan, ci rezultatul unor procese istorice de profunzime[2]. De fapt, ce spune Renan este exact opusul definiţiei scârţâit birocratice a lui Boia. Renan spune că: „O naţiune e un suflet, un principiu spiritual. Acest principiu spiritual e alcătuit din două lucruri care, de fapt, sunt contopite. Unul vine din trecut, altul ţine de prezent. Unul e posesia comună a unei bogate moșteniri de amintiri ; celălalt e consimţământul actual, dorinţa de a trăi împreună, voinţa de a continua să punem în valoare moștenirea pe care am primit-o neștirbită. Omul, domnilor, nu e rodul improvizaţiei. Naţiunea, ca și omul, este împlinirea unui lung trecut de eforturi, de sacrificii și de devotamente. Cultul strămoșilor este cel mai legitim din toate; strămoșii ne-au făcut ceea ce suntem. Un trecut eroic, marii oameni, glorie (mă refer la cea veritabilă), iată capitalul social pe care stă așezată o idee naţională. Un trecut de glorii comune, o voinţă comună în prezent, să fi făcut fapte însemnate în trecut, să vrei să le faci încă, iată condiţia esenţială pentru a fi un popor.”[3]Cu alte cuvinte, o naţiune nu poate exista fără un trecut comun, fără strămoși comuni, fără o istorie care leagă istoric ceea ce propaganda și ideologiile nu mai pot dezlega. Este exact definiţia naţionalismului etnic, nu civic, pentru că nu e simpla apărare a unei ordini constituţionale/ dinastice date.

La fel de neîmpovărat bibliografic se dovedește a fi Boia și când discută despre vechea idee a ungurilor conform cărora Transilvania era a Ungariei pentru că Ungaria consta într-un „zid de munţi de jur împrejur, iar în mijlocul acestei construcţii Câmpia Panonică” (82). Discutând această idee, Boia scrie doar atât: „Românii nu puteau miza pe munţi, ca ungurii, pentru a-și delimita teritoriul ideal. Arcul munţilor Carpaţi nu reunește, ci, dimpotrivă, separă spaţiul locuit de români” (83). Se poate ca aceasta să fie opinia lui Boia și a ungurilor, dar Boia, spre deosebire de unguri, avea datoria profesională, nu naţională, să citeze bogata literatură geografică și istorică produsă de Emmanuel de Martonne, A.D. Xenopol, Ion Simionescu, Simion Mehedinţi, George Vâlsan, Ion Conea, Jacques Ancel, Victor Tufescu, care au argumentat că munţii Carpaţi, datorită înălţimii lor moderate și a plaiurilor, nu au separat naţiunea română, ci au protejat-o, au salvat-o de invaziile barbare care s-au scurs pe la poalele lor, și au pus în contact românii din toate ţările locuite de ei. Carpaţii, cum spunea Ancel, sunt osia României sau ceea ce Vâlsan numea „cetatea de piatră” din inima ei[4]. Poate că Boia nu e de acord cu aceste idei ale unor geografi de mare calibru, dar codul deontologic al cercetătorului îl obligă să nu își dea pur și simplu cu părerea asupra unei idei culese întâmplător

dintr-o carte (fie ea și de propagandă ungurească), ci, dacă tot scrie despre frontiere, să consulte bibliografia epocii pentru a vedea cum s-a discutat chestiunea Carpaţilor ca frontieră în epoca respectivă.

Amatorismele lui Boia nu se opresc aici. De exemplu, pledând în favoarea Imperiului Habsburgic, dl Boia scrie că: „Austriecii nu și-au propus să germanizeze diversele naţionalităţi" (36). Și, mai departe, că imperiile de tipul celui Habsburgic au fost mai ocrotitoare cu minorităţile decât statele-naţionale: „Încâlcitul amestec etnic și cultural ar fi recomandat, poate, în partea continentului dominată timp de secole de imperii, nu dispariţia acestora, ci restructurarea lor radicală în forma unor confederaţii de popoare libere și egale [...] Statul naţiune nu s-a dovedit a fi o gazdă prea primitoare pentru minorităţi. Peste tot, de-a lungul unui secol, ponderea acestora a scăzut [...] Logica statului naţional împinge spre omogenizare" (64, 97).

Dar se poate spune că, dacă statul naţional nu a fost o gazdă primitoare pentru minorităţi, imperiile pe care le regretă domnul Boia au fost maștere pentru majorităţi. Pe care le-au transformat în minorităţi. Conform statisticilor rusești și austriece, la momentul raptului, în 1774-75, Bucovina avea o densitate demografică mai mică decât a altor părţi ale Moldovei, dar populaţia era în proporţie de ¾ sau 5/6 românească. După o sută de ani de politică demografică habsburgică, populaţia era doar pe sfert românească, ca urmare a imigraţiei și a asimilării (rutenizării, germanizării) reale sau statistice a unei părţi a românilor. Astfel, conform datelor oficiale austriece citate de Ilie E. Torouţiu în *Poporaţia și clasele sociale în Bucovina* (București, 1916), în 1774 în Bucovina trăiau 63.700 de români, 8.400 de ruteni, 526 de evrei și 2.384 de alte etnii (armeni, greci, polonezi). În 1910, conform recensământului chezaro-crăiesc, în Bucovina trăiau 273.254 de români, 305.101 ruteni, 102.919 evrei și 113.655 supuși austrieci de alte origini etnice. Așadar, între 1774 și 1910, populaţia românească sporise de aproximativ 4 ori, în vreme ce populaţia ruteană crescuse de aproximativ 40 de ori, cea evreiască de 200 de ori, iar cea a altor naţionalităţi de aproximativ 50 de ori. Elementul de colonizare prospera în dauna celui băștinaș. Cu alte cuvinte, naţiunea civică o sufoca pe cea etnică.

Cât despre austriecii care nu au vrut să germanizeze pe nimeni, îmi permit să citez un cunoscător mult mai bun al situaţiei din Bucovina, și anume pe istoricul Mihai Iacobescu, care socotește că tot ceea ce I. Nistor numea „vechile instituţii moldovenești, datinile străvechi, în care neamul nostru își adunase capitalul său de cunoștinţe și experienţe, agonisite prin sforţări seculare" „au fost fie desfiinţate, fie supuse controlului și încercărilor sistematice de germanizare" prin metode mai subtile, „uneori pe nesimţite, într-o manieră iezuită", sau mai făţișe.[5] Printre aceste metode, s-au numărat și, după cum scrie cercetătoarea Ana-Maria Prisacaru, „modificarea structurii etno-demografice prin imigrări şi colonizări (în detrimentul românilor, populaţie majoritară în 1774), crearea unei administraţii şi justiţii moderne cu funcţionari preponderent alogeni, secularizarea averilor mănăstireşti şi desfiinţarea schiturilor şi mănăstirilor, crearea, în 1783, a Fondului Bisericesc, subordonat din 1786 Consistoriului Catolic din Lemberg, trecerea bisericii din Bucovina în subordinea Mitropoliei sîrbeşti, introducerea obligatorie a limbii germane în şcoli", ba chiar și germanizarea toponimiei bucovinene[6].

Dacă imperiile ne puneau în contact cu civilizaţia europeană, conștiinţa naţională ne ţine izolaţi de marile fluxuri de idei. De fapt, cred că orice fel de conștiinţă ne ţine izolaţi de marile fluxuri de idei, cel puţin de marile fluxuri de genul celor pe al căror val surfează Boia. Boia ne anunţă important că o „înţelegere desuetă", adică „naţionalistă" în accepţiunea domniei-sale, a istoriei face ca România să fie „absentă în dezbaterea istoriografică europeană": „Pe piaţa ideilor, cum se spune, nu prea existăm" (11). Ba, din contra, dacă România e prezentă în dezbaterea istoriografică europeană e, de multe ori, tocmai pentru că istorici onești, care nu înţeleg să deformeze adevărul istoric, sunt traficaţi la negru de șmenari istoriografici antinaţionali care își fac o carieră europeană din denunţarea sentimentului naţional românesc și din deconstrucţia, adaptată ultimelor mode, istoriei naţiunii române. Boia scrie că: „Ar trebui să devenim conștienţi că

micile noastre obsesii nu interesează pe nimeni. Din perspectiva 'celorlalţi', România aproape că nu contează în istorie" (11). Așadar, Boia vine în România cu perspectiva „celorlalţi". Interesat de bursa ideilor și conștient că nu poate vinde „celorlalţi" un punct de vedere argumentat asupra României, s-a hotărât să le vândă românilor perspectiva „celorlalţi" asupra României. În loc să fie interesat de micile noastre obsesii, cum ar fi istoria României, Boia e interesat de obsesiile altora, pe care altoiește și istoria naţională.

Boia scrie că sunt unii istorici neadaptaţi vremurilor, incapabili „să-și înnoiască demersul", adică să scrie conform noilor imperative ideologice, care, susţinuţi de jurnaliști care știu istoria după ureche, se refugiază în patriotism. „Iată o specializare care nu cere prea mult efort, nici prea multă competenţă", comentează domnia-sa (10-11). Dar conform practicii istoriografice a lui Boia, nici meseria de istoric nu cere prea mult efort sau cine știe ce competenţă. Ea, de fapt, se confundă, în scrisul lui Boia, cu urechismul jurnalistic.

Note:

1. „Depuis la fin de l'empire romain, ou, mieux, depuis la dislocation de l'empire de Charlemagne, l'Europe occidentale nous apparaît divisée en nations, dont quelques-unes, à certaines époques, ont cherché à exercer une hégémonie sur les autres, sans jamais y réussir d'une manière durable" (Ernest Renan, *Qu'est-ce qu'une Nation?*, Paris : Calman-Levy, 1882, 2).

2. „La nation moderne est donc un résultat historique amené par une série de faits convergeant dans le même sens. Tantôt l'unité a été réalisée par une dynastie, comme c'est le cas pour la France; tantôt elle l'a été par la volonté directe des provinces, comme c'est le cas pour la Hollande, la Suisse, la Belgique; tantôt par un esprit général, tardivement vainqueur des caprices de la féodalité, comme c'est le cas pour l'Italie et l'Allemagne. Toujours une profonde raison d'être a présidé à ces formations. Les principes, en pareil cas, se font jour par les surprises les plus inattendues" (Renan, *Qu'est-ce qu'une Nation?*, 9).

3. „Une nation est une âme, un principe spirituel. Deux choses qui, à vrai dire, n'en font qu'une constituent cette âme, ce principe spirituel. L'une est dans le passé, l'autre dans le présent. L'une est la possession en commun d'un riche legs de souvenirs; l'autre est le consentement actuel, le désir de vivre ensemble, la volonté de continuer à faire valoir l'héritage qu'on a reçu indivis. L'homme, messieurs, ne s'improvise pas. La nation, comme l'individu, est l'aboutissant d'un long passé d'efforts, de sacrifices et de dévouements. Le culte des ancêtres est de tous le plus légitime ; les ancêtres nous ont faits ce que nous sommes. Un passé héroïque, des grands hommes, de la gloire (j'entends de la véritable), voilà le capital social sur lequel on assied udo idée nationale. Avoir des gloires communes dans le passé, une volonté commune dans le présent; avoir fait de grandes choses ensemble, vouloir en faire encore, voilà la condition, essentielle pour être un peuple" (Renan, *Qu'est-ce qu'une Nation?*, 26).

4. Vezi Mircea Platon, *Geografie şi conştiinţă naţională: Calistrat Hogaş şi potecile neumblate ale naţionalismului românesc* (Bucureşti: Ideea Europeană, 2018, sub tipar).

5. Mihai Iacobescu, *Din istoria Bucovinei* (Bucureşti: Editura Academiei Române, 1993), I:278.

6. Ana Maria Prisacaru, „Configuraţia antroponimiei româneşti din Bucovina habsburgică (actualele teritorii româneşti)", AUI secţiunea III e, Lingvistică, tomul LVIII, 2012, 209-221, 209.

